

W DIALOGU Z MŁODYMI
O RODZICIELSTWIE I ŻYCIU

W DIALOGU Z MŁODYMI O RODZICIELSTWIE I ŻYCIU

redakcja naukowa
ks. dr hab. Mirosław Brzeziński

Instytut Papieża Jana Pawła II
Warszawa 2017

Redaktor naczelny
ks. prof. UKSW dr hab. Zdzisław Struzik

Redaktor naukowy
ks. dr hab. Mirosław Brzeziński

Recenzenci
ks. prof. KUL dr hab. Jarosław Jęczeń
ks. prof. UKSW dr hab. Andrzej Jacek Najda

Opracowanie redakcyjne, korekta
Elżbieta Salwocka

Projekt okładki, skład
Łukasz Jankowski

Druk
Drukarnia Wydawnictwa ARKA
www.arkadruk.pl

©Copyright by Instytut Papieża Jana Pawła II
Warszawa 2017

ISBN 978-83-65198-13-6

Instytut Papieża Jana Pawła II
ul. Księdza Prymasa Augusta Hłonda 1
02-972 Warszawa
tel. 22 213 11 90, fax. 22 213 11 92
www.ipjp2.pl, instytut@ipjp2.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
-------	---

WYCHOWAWCZE ZADANIA RODZINY

Zdzisław Struzik, <i>Duszpasterska troska o rodziców w nauczaniu Jana Pawła II i kard. Stefana Wyszyńskiego</i>	11
Małgorzata Marmola, Anna Wańczyk-Welc, <i>Współczesne rodzicielstwo – wyzwania i zagrożenia. Analiza postaw rodzicielskich i technik wychowawczych w percepcji rodziców i dorastających dzieci</i>	23
Magdalena Gadamska, Krzysztof Jamróży, <i>„Kochać po równo” – czy rodzic może jednakowo traktować wszystkie swoje dzieci?</i>	37
Magdalena Gadamska, <i>Czy rodzeństwo może zastąpić rodzica? – Blaski i cienie wychowania przez rodzeństwo</i>	53
Karolina Sławińska, Martyna Probachta, <i>Relacje rodziców z dziećmi w okresie wczesnej i późnej adolescencji</i>	63
Mirosław Brzeziński, <i>Wychowanie wypełnieniem zobowiązań wynikających z sakramentu małżeństwa i chrztu świętego</i>	75

SPOŁECZNO-PRAWNY WYMIAR RODZICIELSTWA

Magdalena Gajderowicz, <i>Osoba ojca we współczesnym świecie – rola, zaangażowanie, uznanie społeczne i kulturowe</i>	93
Milena Marczak, Marlena Stradomska, <i>Efekt halo oraz ukryte teorie osobowości w percepcji odpowiedzialnego rodzicielstwa młodych dorosłych</i>	105
Ewelina Brzyszczyk, <i>Wychować młodego konsumenta w XXI wieku. Zachowania rodziców w procesie socjalizacji konsumentkiej</i>	115
Jolanta Gajewska, <i>(Nie)racjonalny prawodawca, czyli prawna ochrona życia ludzkiego w kontekście możliwości przerywania ciąży</i>	125
Małgorzata Oroń, <i>Przestępstwo aborcji według Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku</i>	137
Mirosław Brzeziński, <i>Mentalność „anti-live” zagrożeniem dla człowieka, rodziny i społeczeństwa</i>	149

Katarzyna Waliczek, <i>Dar czy krzywda? O pojęciu „wrongful life”</i>	167
Mirosław Brzeziński, <i>Zadania rodziny według „Familiaris consortio”</i>	177

ZDROWOTNE UWARUNKOWANIA RODZICIELSTWA

Dominika Ziółkowska, <i>Sytuacja rodziny i potrzeby dzieci z wczesnymi uszkodzeniami mózgu</i>	201
Aleksandra Procajło-Maj, <i>Zdrowotne uwarunkowania rezygnacji z dzieci. Formy poradnictwa</i>	215
Anna Kowalczyk, Martyna Warchoł, Patrycja Gierszon, Bartosz Markut, <i>Wpływ macierzyństwa na zdrowie kobiety</i>	229
Sylwia Jankowicz, Maria Jamróz, <i>Jeden ojciec znaczy więcej niż stu nauczycieli – czyli o wadze ojcostwa w ujęciu wybranych teorii psychologicznych</i>	241
Anna Kózka, <i>Wychowanie dziecka z niepełnosprawnością a funkcjonowanie małżeństwa – doświadczenia rodziców dzieci z zespołem Downa</i>	251

KS. DR HAB. ZDZISŁAW STRUZIŁ

DUSZPASTERSKA TROSKA O RODZICÓW W NAUCZANIU JANA PAWŁA II I KARD. STEFANA WYSZYŃSKIEGO

WPROWADZENIE

Duszpasterską troską Kościół otacza wszystkich ludzi, do których dociera Dobra Nowina. Do natury Kościoła należy nieustanna misyjność, działanie zgodne z nakazem Chrystusa: „I powiedział do nich: «Idźcie na cały świat i głosście Ewangelię wszelkiemu stworzeniu!»” (Mk 16,16).

Szczególną troską Kościół otacza podstawową komórkę życia, jaką jest rodzina. O niej wielokrotnie Chrystus mówił, a jednocześnie, przychodząc na ten świat w tajemnicy wcielenia, uświęcił rodzinę i podniósł ją do godności najwspanialszego powołania. Życie rodzinne jest powołaniem, naturalnym, wyrażanym poprzez tajemnicę zrodzenia i powołaniem duchowym opartym na wzajemnej miłości, która jest uświęcająca, prowadzi, bowiem do zbawienia wszystkich jej członków.

Kościół w Polsce i naród polski ma dwóch wybitnych teologów ks. kard. Stefana Wyszyńskiego i papieża Jana Pawła II. Rodzinie poświęcili oni wiele miłości, nauki, działań duszpasterskich oraz rozważań filozoficznych, teologicznych, socjologicznych, społecznych, a także politycznych. Obaj ci wielcy duszpasterze rozpoznawali rodzinę, jako instytucję Boską i ludzką, nadając jej najwyższe znaczenie antropologiczne.

Miarodajną naukę o rodzinie, rodzicach i pochodzących od nich zrodzonych dzieciach znajdujemy u papieża Jana Pawła II w adhortacji apostołskiej *Familiaris consortio*¹, a także w innych dokumentach w nauczaniu papieskim². Na szczególną uwagę zasługują katechezy środowowe³ Jana Pawła II, wygłaszane w Rzymie podczas audiencji generalnych w latach 1979-1984.

Drugi wybitny teolog – ks. kard. Stefan Wyszyński poświęcił antropologii teologicznej małżeństwa i rodziny wiele uwagi, troski i opieki duszpasterskiej

¹ Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, (22.11.1981).

² Por. Z. Struziłek, *Przesłanie świętego Jana Pawła II. Materiały edukacyjne*, Warszawa 2014.

³ Giovanni Paolo II, *Humo e donna lo creó, Catechei sul amore humano*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1995.

podczas całej swojej działalności, jako kapłan i biskup⁴. Adekwatne źródła znajdziemy w wielu publikacjach, a szczególnie w *Dziłach zebranych*⁵ oraz *Listach pasterskich Episkopatu Polski*⁶ i *Listach pasterskich Prymasa Polski 1946-1974*⁷.

CZĘŚĆ I

TEOLOGICZNE SPOJRZENIE NA POWOŁANIE RODZICIELSKIE U KS. KARD. STEFANA WYSZYŃSKIEGO

Małżeństwo i rodzina pochodzą od Boga. Jest to objawiane poprzez ludzką naturę, a także poprzez pozytywną naukę zawartą w Piśmie Świętym⁸ (Rdz 1,26-31; 2,6-25). Pełnię objawienia przyniósł nam Jezus Chrystus poprzez tajemnicę wcielenia, pochodząc od Boga w Trójcy Jedynej. Narodził się w rodzinie: Maryi, Józefa w Nazaret, potwierdzając godność małżeństwa i rodziny, jako obrazu Trójcy Przenajświętszej. Każda, zatem rodzina jest obrazem Boga, pochodzi od Niego, i do Niego zmierza poprzez ziemskie życie, ziemskie zadania, obowiązki, radości i cierpienia.

Ks. Prymas odnosi to wielkie dzieło stworzenia i zbawienia do odwiecznego planu Bożego.

„Bóg chciał, ażeby Jego Syn Pierworodny miał na tej ziemi rodzinę, tak jak dba o to, aby każdy z nas miał matkę i ojca, których nam wybiera sam. Nikt, ani Wy dorośli, ani Wy małe dzieci, nie możecie sobie wybrać sami ojca i matki. To czyni Ojciec Niebieski, On nam wszystkim daje rodziców. To jest dar naszego wspólnego Ojca. On pragnie, ażeby każdy z nas miał, od Niego, od Najwyższego Ojca Niebieskiego, swojego ojca ziemskiego i ziemską matkę. Jeżeli tak obdarza każdego z nas, jakże, więc mogłby dopuścić, ażeby Jego Przedwieczny Syn, który z woli Ojca miał okryć się ludzkim ciałem, nie miał na tej ziemi swojej matki?”⁹.

⁴ S. Wyszyński, *Nauczanie o małżeństwie i rodzinie. Antologia tekstów 1925-1891*, red. Z. Struzik, Warszawa 2013. S. Wyszyński, *Nauczanie o małżeństwie i rodzinie. Antologia tekstów 1925-1891. Indeksy*, red. Z. Struzik, Warszawa 2013. Z. Struzik, *Rodzina w obronie życia, wolności i wiary w nauczaniu ks. kard. Stefana Wyszyńskiego Prymasa Polski*, Warszawa 2013.

⁵ S. Wyszyński, *Dziela zebrane*, t. 1-18, Warszawa 1991-2016.

⁶ *Listy pasterskie Episkopatu Polski 1945-1974*, Éditions du Dialogue, Paris 1975.

⁷ *Listy pasterskie Prymasa Polski 1946-1974*, Éditions du Dialogue, Paris 1975.

⁸ Sobór Watykański II, *Dei Verbum*, (18.11.1965), n. 21.

⁹ S. Wyszyński, *Matka Pięknej Miłości - trwa w Polsce. Uroczystość odpustowa, Góra Klasztorna, 9 IX 1979*, w: tenże, KiPA, t. 63, s. 8-9, W. (79/22 - Por. S. Wyszyński, *Nauczanie o małżeństwie i rodzinie. Antologia tekstów 1925-1891. Indeksy*, red. Z. Struzik, Warszawa 2013).

Porównanie każdej rodziny ludzkiej do Świętej Rodziny upoważnia nas do budowania antropologii ludzkiego pochodzenia, życia i historii ludzkości, opartej na objawieniu Bożym. Doświadczenie bezpośrednie każdego z nas, tak rodzinne, jak i małżeńskie, pozwala na odnajdywanie pierwiastka Bożego w każdym człowieku, a szczególnie w tej nadzwyczajnej wspólnotce życia, jaką jest rodzina. Godność ojca i matki wyraża się poprzez ich powołanie do przekazywania życia – największego i najwspanialszego daru, jaki człowiek przekazuje drugiemu człowiekowi, poprzez następujące po sobie zrodzenia. Życie trwa, jest przekazywane w formie pokoleniowego daru. Posiadanie świadomości o swoim istnieniu, sprawia, że człowiek poszukuje racji swego życia, obserwacja innych stworzeń żywych łączy nas z całą przyrodą, ale rozumowe racje wykraczają poza naturalny proces zrodzenia, trwania i umierania. Rozum i wiara spotykają się najbardziej zdecydowanie w tym momencie i pozwalają na wspólne przyjęcie prawd natury z prawami stworzenia¹⁰.

DARY OTRZYMANE OD BOGA PRZEZ POŚREDNICTWO RODZICÓW

Wraz z naturalnym otrzymaniem życia, a później w procesie rozwoju i wychowania rozpoznajemy naszą godność i uznajemy godność innych ludzi. Wraz z poczuciem własnej wartości i ważności procesu świadomego istnienia, przychodzi odpowiedzialność za siebie i innych.

„Musimy też uświadomić sobie i odczuć odpowiedzialność przed Bogiem za naszą wysoką godność, za powołanie i wszczęcie w naturę Bożą, za noszenie Boga w sercach naszych; odpowiedzialność za życie nam udzielone, za łaskę, którą posiadamy; odpowiedzialność za dary osobiste i zdolności, które otrzymujemy od Boga przez pośrednictwo naszych rodziców, którzy nas wychowują, i społeczeństwa, które wspiera rodziców w kształtowaniu właściwości, wartości i talentów osoby ludzkiej. To pierwszy i najważniejszy obowiązek każdego człowieka, chrześcijanina, dziecka Bożego włączanego do Ludu Bożego”¹¹.

Ks. Prymas używa słowa wszczęcie: *wszczęcie w naturę Bożą*, dzięki temu możemy rozpoznawać Boga we własnym życiu, we własnej świadomości, duchowości i ludzkim powołaniu. Rodzice najbardziej dojrzewają psychicznie, społecznie, uczuciowo, antropologicznie, a nawet duchowo i religijnie, wtedy gdy narodzi się im dziecko – nowy człowiek. Fakt zrodzenia łączy się bezpośrednio

¹⁰ Por. Jan Paweł II, *Fides et ratio*, (14.09.1998).

¹¹ S. Wszyński, *Kościół w dobie odnowy*, w: *Chrześcijaństwo żywych*, pod red. bpa B. Bejze, Warszawa 1976, s. 28.

z faktem stworzenia, rodzice poznają i cieszą się z godności Bożej i ludzkiej, są blisko Boga Stworzyciela i współpracują z nim. Porównujemy słowa Chrystusa: „Odpowiedział im Jezus: «Czyż nie napisano w waszym Prawie: Ja rzekłem: Bogami jesteście?»” (J 10,34)¹².

Na każdym człowieku, który otrzymuje dar życia, spoczywa *odpowiedzialność za dary osobiste i zdolności*. Każdy z nas rozpoznaje właściwości fizyczne, psychiczne, duchowe, a nawet materialne, jakie otrzymuje od rodziców. Jest wzajemna relacja odpowiedzialności: rodzic – dziecko. Ta odpowiedzialność dotyka rodziców już do zgonnie, rodzic pozostaje z tą godnością do końca życia, a nawet więcej, ta godność, jak odczytujemy w objawieniu, pozostaje na całą wieczność – nigdy się nie skończy.

Nauki przyrodnicze i psychologia podpowiadają nam o dziedziczeniu zdolności, sprawności, a nawet stanu duchowości, który przechodzi z rodziców na dzieci. Oczywiście w procesie wychowania i samokształcenia się, każdy człowiek jest inny, nie jest fizycznym i psychicznym klonem, jest osobą, ale można wielokrotnie zauważyć wpływ pochodzenia na osobowość indywidualnego człowieka. Powstaje i rozbudowuje się kultura pochodzenia, poszukuje się przodków i buduje się nawet teorie ras, narodów i stosunków społecznych.

Ze zrodzeniem łączy się bezpośrednio obowiązek wychowania, wynika on w sposób naturalny, i na przestrzeni życia dziecka doprowadza do końcowego dzieła, jakim jest człowiek dojrzały fizycznie i psychicznie. Wychowanie otrzymane od rodziców jest kierowane miłością, relacją najbardziej miłą i potrzebną człowiekowi. Wychowanie w miłości i do miłości najbardziej jest skuteczne właśnie w środowisku rodzinnym.

Do procesu wychowawczego rodziców dołącza się kształtowanie *własnych właściwości*, budowanie własnej osobowości, ale podstawą i wzorem zawsze pozostają rodzice, oni pomagają rozwijać wszelkie *talenty i wartości*. Aksjologia¹³ w życiu człowieka nobilituje go nieustannie, nadaje sens życiu, uspołecznia go i doskonali.

Włączanie w Lud Boży to uspołecznianie nowego człowieka na każdym poziomie życia. Nikt nie żyje sam, i sam nie może żyć, jest przeznaczony w sposób naturalny, aby żył, rozwijał się i doskonalił w społeczeństwie i dla społeczeństwa. Ludzkość, z punktu widzenia teologicznego, jest nieustającym dziełem Bożym, społecznie i indywidualnie należymy do Boga i podlegamy Jego Opatrzności. Poszczególne zakresy życia społecznego rozpoczynają się od rodziny, poprzez większą rodzinę – krewnych i powinowatych, budują społeczności miast i wiosek, wreszcie dochodzimy do narodu i państwa, a w końcu do całej ludzkości.

¹² „Myślałem: «Wy wszyscy bogami jesteście i synami Najwyższego»” (Ps 82,6).

¹³ Por. Z. Struzik, *Program wychowawczy oparty na wartościach według nauczania Jana Pawła II*, Warszawa 2010.

RODZINA PIERWSZĄ SZKOŁĄ PRAWDY I ŻYCIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO

Odwołanie się do prawdy to działanie czysto ludzkie, rozumowe i duchowe zarazem. Tylko człowiek poznaje, bada, analizuje i buduje teorie, udowadnia tezy. Ten proces myślowy to nowy świat, nowy zakres życia i inna perspektywa. Człowiek wie, że istnieje, ma własną świadomość, ocenia i szuka racji własnej obecności na świecie. Nieustanne badania naukowe, antropologiczne, biologiczne i mikrobiologiczne, historyczne, wreszcie astronomia i badanie wszechświata prowadzą do pytania: Skąd jestem? Co ja tu robię na tym świecie zamkniętym na małej ziemi, chociaż tak pięknej i interesującej?

Teolog, ks. Prymas, tak jak nauka Kościoła katolickiego odpowiada: „Bóg i Ojciec życia, «Bóg żywych, a nie umarłych» obdarza świat najwspanialszym darem porządku przyrodzonego – darem żyjącego człowieka”¹⁴. Na pytanie skąd pochodzi ciągłość życia ks. Prymas odpowiada: „Bóg stworzył bowiem tylko jednego pierwszego człowieka, a resztę dzieła życia pozostawił rodzicom ziemskim. Tak bardzo im zaufał, że istnienie ludzi na ziemi uzależnił od woli rodziców. To zaufanie Boga wymaga wielkodusznej wierności rodziców Bogu. Jest ono źródłem zasługi, gdyż jest uległością prawom Bożym – „Rośnijcie i mnożcie się i napełniajcie ziemię”¹⁵ (Rdz 1,28).

Prawda o pochodzeniu i trwałości życia kieruje nasze uznanie i wdzięczność do naszych rodziców, wcześniej dziadków, a jeszcze wcześniej do naszych przodków. Ciąg życia to nieustanna współpraca człowieka z Bogiem, na zasadzie zaufania, oddania, poświęcenia, służby, i nadziei, że to wspólne dzieło nie zakończy się tylko naturalną śmiercią. Dzieci Boga, rodzice Boga nie umierają na zawsze.

Przy pomocy takich argumentów ks. Prymas bronił każdego życia ludzkiego, bronił godności i odpowiedzialności rodziców za każde nowe ludzkie istnienie. Znana jest jego wieloletnia walka przeciw rozpowszechnionej za jego czasów aborcji¹⁶.

Treścią życia chrześcijańskiego winna być nieustanna ochrona życia, odnoszenie tego daru wprost do Boga oraz nieustanna wdzięczność dzieci wobec rodziców, że zechcieli współpracować z Bogiem, aby nowe życie powstało i rozwijało się.

¹⁴ List pasterski Episkopatu Polski w obronie życia nienarodzonych, w uroczystość Bożego Macierzyństwa Najświętszej Maryi Panny 1952, w: *Listy pasterskie Episkopatu Polski 1945-1974*, Éditions du Dialogue, Paris 1975, s. 118.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Aborcja – dominuje w koncepcjach człowieka opartych na postawie i ideologii: utylitarnej, biologicznej, ateistycznej, marksistowskiej i liberalnej. Ks. Prymas uważał, że aborcja została narzucana Polsce przez politykę obcych mocarstw, w celu osłabienia biologicznego narodu. Por. S. Wyszyński, *Nauczanie o małżeństwie i rodzinie. Antologia tekstów 1925-1891. Indeksy*, red. Z. Struzik, Warszawa 2013, s. 7-9. Wykaz zawiera ponad 90 wypowiedzi ks. Prymasa na temat aborcji.

KOŚCIÓŁ DOMOWY W NAUCZANIU KS. PRYMASA

W duszpasterskiej trosce o rodziców najważniejsza jest teologia *Kościola domowego*, podkreślona i podana do realizacji w nauczaniu Soboru Watykańskiego II¹⁷ w dokumencie *Apostolicam actuositatem*. Ks. Prymas stwierdzał: „Program pracy duszpasterskiej zmierza do tego, by uświadomić nam, że rodzina jest Kościołem domowym, a Kościół domowy jest na służbie życia”¹⁸. Ta teologia rodziny jest oparta na autorytecie Pisma Świętego i na teologii św. Pawła Apostoła: „Mężowie miłujcie żony, bo i Chrystus umiłował Kościół i wydał za niego samego siebie, aby go uświęcić, oczyściwszy obmyciem wodą, któremu towarzyszy słowo [...]. Mężowie powinni miłować swoje żony, tak jak własne ciało. Kto miłuje swoją żonę, siebie samego miłuje” (Ef 5,25-28).

Nie ma piękniejszego obrazu małżeństwa i rodziny jak przyrównanie jej do miłości Chrystusa, ofiarowywanej wobec Kościoła – społeczności wierzących, zbawianych i uświęcanych ludzi. Można powiedzieć, że Kościół jest odpowiedzialny za rodzinę, a rodzina za Kościół. Te dwie społeczności i instytucje wzajemnie są od siebie zależne i nawzajem się przenikają. Do rodziny Kościół kieruje wszystkie sakramenty; chrzest, Komunię św., bierzmowanie, sakrament pokuty, sakrament kapłaństwa, sakrament namaszczenia chorych, a wszystko to rozpoczyna się od sakramentu małżeństwa. Ks. Prymas mówi: „Młodzi małżonkowie stoją na służbie Kościoła jako «Królewskie kapłaństwo». Do nich należy ofiarowanie się wzajemne w duchu miłości chrześcijańskiej (zob. Ef 5,21-23) dla dobra osobistego i rodzinnego”¹⁹.

To w małżeństwie i rodzinie dokonuje się pełna socjalizacja, człowiek wychodzi z własnego indywidualizmu i staje się członkiem wspólnoty, a przez nią, członkiem ludzkości, staje się uspołecznionym w życiu i służbie dla innych. Podstawą tego uspołecznienia jest wzajemna miłość rozpoczynająca się od narzeczonych, przebiegająca przez małżonków i trwająca w rodzicach. Rodzina staje się szkołą bogatszego społeczeństwa (KDK, n. 52), przewyżcza wiele zagrożeń i niebezpieczeństw, „buduje wspólnotę rodzinną, domową i małżeńską [...], i spełnia się posłannictwo rodziny, która jest na służbie domowej, społecznej, narodowej i Bożej”²⁰.

¹⁷ *Apostolicam actuositatem* – dekret o apostołstwie świeckich uchwalony na Soborze Watykańskim II 18 listopada 1965 roku. „Rodzina jako taka otrzymała od Boga posłannictwo, by stać się pierwszą i żywotną komórką społeczeństwa. Wypełni ona to posłannictwo, jeżeli przez wzajemną miłość swych członków i przez modlitwę wspólnie zanoszoną do Boga okaże się niejako domowym sanktuarium Kościoła” (DA, n. 11).

¹⁸ S. Wyszyński, *Ratujmy życie w rodzinie*. Słowa Prymasa Polski na XXXIV Tydzień Miłosierdzia, Warszawa, 26 VII 1978, w: tenże, KiPA, t. 60, s. 256-258, Cz. (Zbiór w Częstochowie). S. Wyszyński, „Ratujmy życie w rodzinie”. Słowo pasterskie na XXXIV Tydzień Miłosierdzia, Warszawa, 26 VII 1978, w: *Listy pasterskie Prymasa Polski oraz Episkopatu 1975-1981*, Éditions du Dialogue, Paris 1988, s. 100.

¹⁹ Tamże, s. 100.

²⁰ Tamże.

CZĘŚĆ II

ANTROPOLOGIA RODZINY U JANA PAWŁA II

Obserwacja, wykładnia teologiczna, nauczanie i troska duszpasterska o małżeństwo i rodzinę wskazują, że Jan Paweł II, zgodnie z nauką Soboru Watykańskiego II, przyznał rodzinie największą wartość. W adhortacji *Familiaris consortio* zawarł pełną naukę odpowiadającą współczesnym czasom i współczesnemu człowiekowi. Jako Głowa Kościoła katolickiego stwierdzał: „Kościół, świadomy tego, że małżeństwo i rodzina stanowią jedno z najcenniejszych dóbr ludzkości, pragnie nieść swoją naukę i zaoferować pomoc” (FC, n. 1).

Wobec narastającego i przeciągającego się kryzysu małżeństwa i rodziny²¹ papież zwrócił uwagę na społeczne aspekty tej podstawowej komórki miłości, życia, pracy i wszelkiego postępu kultury. Bez tej podstawowej komórki, trudno sobie wyobrazić obecny i przyszły los ludzkości. Człowiek nie powstaje przypadkowo, jest owocem uczucia i troski rodziców, od poczęcia, przez wychowanie, aż do dorosłości, nieustannie trwa w rodzinie i do życia rodzinnego się przygotowuje. W adhortacji *Familiaris consortio* papież stwierdzał:

„Rodzina, bowiem, jako wspólnota wychowawcza, powinna pomóc człowiekowi w rozpoznaniu własnego powołania i podjęciu koniecznych wysiłków na rzecz większej sprawiedliwości, przygotowując go od samego początku do relacji międzysobowych, opartych na sprawiedliwości i miłości” (FC, n. 2).

Samo zrodzenie nie wystarcza, potrzebne jest wychowanie, zgodne z kulturą danego narodu, zgodne, w wypadku chrześcijan, z pozytywną nauką Kościoła. Rodzina jest powołaniem, jest zadaniem postawionym większości ludziom dobrej woli, którzy niosą w swoim życiu duchowym wartości: miłość, sprawiedliwość, pokój, solidarność i prawdę. Aksjologia Jana Pawła II opiera się na wyróżnieniu tych wartości, które mają świadczyć o godności człowieka, one go nobilitują, świadczą o jego człowieczeństwie. Najbardziej właściwym miejscem i sposobem stawania się człowiekiem jest rodzina.

²¹ „Sytuacja, w której znalazła się rodzina, posiada aspekty pozytywne i aspekty negatywne: pierwsze są znakiem zbawienia Chrystusowego działającego w świecie, drugie – znakiem odrzucenia przez człowieka miłości Boga” (FC, n. 6).

Kościół rozpoznaje miłość małżeńską i rodzicielską jako powołanie dane od Boga, takie powołanie należy rozpoznać, uszanować, rozwinać i realizować zgodnie z ewangelicznym przykazaniem miłości²².

W *Familiaris consortio* czytamy:

„Kościół oświecony wiarą, która pozwala mu poznać całą prawdę o wielkiej wartości małżeństwa i rodziny oraz o ich głębokim znaczeniu, czuje się przynaglony do głoszenia Ewangelii – „dobrej nowiny” – wszystkim bez wyjątku, a zwłaszcza ludziom powołanym do małżeństwa i przygotowującym się do niego, wszystkim małżonkom i rodzicom całego świata” (FC, n. 3).

Ewangeliczne powołanie do miłości głosi Kościół na podstawie autorytetu Bożego, to Chrystus okazał swoją miłość do człowieka i zawarł z nim przymierze na drzewie krzyża, oddał życie, aby inni mogli żyć pełnią życia. Tajemnica wcielenia, zbawienia i uświęcenia dokonuje się teraz w Kościele, którego Głową jest Chrystus²³.

RODZINA DROGĄ KOŚCIOŁA

Jan Paweł II w nauczaniu i w duszpasterskiej trosce nad rodziną wskazywał na drogę, jaką Kościół powinien obrać, by realizować naturalne zadanie swojej misji, to znaczy skuteczne głoszenie Ewangelii. Taką drogą okazała się rodzina, pierwsza podstawowa komórka społeczeństwa, źródło wszelkiego życia i jedyne go spoiwa łączącego społeczeństwa – miłość.

„Pośród tych wielu dróg rodzina jest drogą pierwszą i z wielu względów najważniejszą. Jest drogą powszechną, pozostając za każdym razem drogą szczególną, jedyną i niepowtarzalną, tak jak niepowtarzalny jest każdy człowiek. Rodzina jest tą drogą, od której nie może on [Kościół] się odłączyć”²⁴.

Każda rodzina jest jedyna w swoim rodzaju, jest wspólnotą serc, umysłów, zadań i obowiązków, trwa we wzajemnych bardzo dynamicznych relacjach, chociaż składa się z wielu osób, stanowi wspólnotę. Do tej wspólnoty powinien, a nawet musi kierować się Kościół, tak jak kieruje się do każdego człowieka indywidualnie.

²² „Przykazanie nowe daję wam, abyście się wzajemnie miłowali, tak jak Ja was umiłowalem; żebyście i wy tak się miłowali wzajemnie. Po tym wszyscy poznają, że jesteście uczniami moimi, jeśli będziecie się wzajemnie miłowali” (J 13,33-34).

²³ Por. J 6,56; KKK, n. 787; FC, n. 13.

²⁴ Jan Paweł II, List do rodzin *Gratissimam sane*, (2.02.1994), n. 2.

W takiej naturalnej powinności niezbędne jest nieustanne obserwowanie rodziny, potrzebna jest reakcja na jej potrzeby każdego rodzaju; tak duchowe jak i materialne. Jan Paweł II sugeruje metodologię wielokrotnie stosowaną przez Kościół latynoamerykański: *widzieć, analizować i działać*²⁵. Duszpasterska troska Kościoła o rodzinę powinna nieustannie zmieniać swoje formy działania, zgodnie z przesłaniem Soboru Watykańskiego II – *aggiornamento*²⁶, winna dostosowywać głoszenie Dobrej Nowiny do kultury danej grupy społecznej.

GODNOŚĆ KOBIETY. PEŁNE UPRAWNIENIE I ZRÓWNANIE POD WZGLĘDEM ZAWODOWYM

W antropologii Jan Paweł II podkreślał zawsze godność człowieka, i rozróżniał płeć człowieka, bowiem sensem bycia kobietą jest męczyzna, a sensem bycia mężczyzną jest kobieta. Tak to ustanowił Bóg w dziele stworzenia, dając nakaz: „I błogosławił im Bóg, i rzekł do nich Bóg: «Rozradzajcie się, i rozmnażajcie się, i napełniajcie ziemię; i czyńcie ją sobie poddaną; i panujcie nad rybami morskimi, i nad ptactwem niebieskim, i nad wszelkim zwierzem, który się rusza na ziemi»” (Rdz 1,28).

W tej jedności i zarazem różnorodności realizuje się człowiek, może wypełniać powołanie miłości i rozrodczości, może przekazywać dar życia i być za to życie w pełni odpowiedzialny. Ta jedność kobiety i mężczyzny nie znosi różnic charakterów, temperamentów, sposobów myślenia i działania. Ta różnorodność upiększa naturę człowieka, czyni go atrakcyjnym dla odmiennej płci. Sama natura płci domaga się tej różnorodności i domaga się realizacji zgodnie z fizjologią, anatomią, psychiką i historią ludzkości. Wszelkie ujednolicanie płci i stwarzanie ideologii biologicznej i prawnej zamienności (ideologia *gender*), prowadzi do błędnych zachowań i odbiera człowiekowi poczucie własnej godności, w ramach własnej płci.

Jan Paweł II odróżniał różnorodność zadań naturalnych kobiety i mężczyzny, przyznawał kobietom prawo do pełnego dostępu do zadań publicznych. Mówił:

²⁵ “En América Latina, hay reflexión y un método propio de ver las cosas y saber pensar. La larga experiencia educadora de la Iglesia ha generado, por la iniciativa del Card. Cardijn para la Juventud Obrera Católica de Bélgica, en la primera mitad de este siglo, la ya clásica metodología del «ver-juzgar-actuar». De ella, decía el Papa Juan XXIII: «es muy oportuno que se invite a los jóvenes frecuentemente a reflexionar sobre estas tres fases y a llevarlas a la práctica, en cuanto sea posible. Así los conocimientos aprendidos y asimilados no quedan en ellos como ideas abstractas, sino que los capacitan prácticamente para llevar a la realidad concreta los principios y directivas sociales»”. https://pastoraldejuventud.files.wordpress.com/2008/09/la_metodologia.pdf [dostęp: 15.03.2016].

²⁶ *Aggiornamento* – (włoskie: dostosowanie się do aktualnych potrzeb, zaktualizowanie), termin, który pojawił się w Kościele katolickim za pontyfikatu Jana XXIII (m.in. encyklika *Ad Petri cathedram*, 1959), stając się jednym z przewodnich haseł II Soboru Watykańskiego (1962-1965). <http://portalwiedzy.onet.pl/17169aggiornamento,haslo.html> [dostęp: 15.03.2016].

„Nie ulega wątpliwości, że równa godność i odpowiedzialność mężczyzny i kobiety usprawiedliwia w pełni dostęp kobiety do zadań publicznych. Z drugiej strony prawdziwy awans kobiety domaga się także, by – wyraźnie była uznana wartość jej zadania macierzyńskiego i rodzinnego w odniesieniu do wszystkich innych zadań publicznych i wszystkich innych zawodów. Zadania te i zawody powinny zresztą uzupełniać się wzajemnie, jeżeli się pragnie, by rozwój społeczny i kulturalny był prawdziwie i w pełni ludzki” (FC, n. 23).

Prawnie, intelektualnie, społecznie, zawodowo i publicznie kobieta ma takie same prawa jak mężczyzna, jednak nie powinna zapominać i zaniechać naturalnego, najważniejszego powołania małżeńskiego, macierzyńskiego i rodzinnego.

GODNOŚĆ MĘŻCZYZNY

Z jednakowym szacunkiem, uznaniem Jan Paweł II odnosił się w swoim nauczaniu do godności mężczyzny, który poprzez „Miłość do małżonki, która została matką, i miłość do dzieci” (FC, n. 25), realizuje naturalną drogę powołania do ojcostwa. Droga ta jest otwarta od Boga samego, jest otwarta przez płęć mężczyzny, jest otwarta przez zdolność miłowania i zdolność odpowiedzialności za małżonkę i nowe życie dane dzieciom.

To piękno nowego życia jest niepowtarzalne, jak niepowtarzalny jest każdy człowiek. W tej niepowtarzalności zawiera się także wysiłek wychowawczy obowiązujący ojca rodziny. Nikt i nic nie może go w tej roli zastąpić. To on, ojciec, ma nauczyć własne dzieci odpowiedzialności za płęć, edukację, zdobycie zawodu, usamodzielnienie się moralne i ekonomiczne.

Dlatego Jan Paweł mówił: „konieczne jest odzyskanie społecznego przekonania, że miejsce i zadanie ojca w rodzinie i dla rodziny mają wagę jedyną i niezastąpioną” (FC, n. 72).

KARTA PRAW RODZINY

Karta Praw Rodziny, skierowana do „wszystkich ludzi, instytucji i władz zainteresowanych misją rodziny w świecie współczesnym”, powstała na apel Synodu Biskupów, który odbywał się w Rzymie w 1980 roku. Karta Praw Rodziny, wpisując się w Kartę Praw Człowieka (przyjęta dla całego świata w 1948 r.) oraz Kartę Praw Narodu. 5 października 1995 roku Jan Paweł II wygłosił epokowe Przemówienie do Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Nowym Jorku. Ojciec Święty proklamował cywilizacyjny fakt, że „Powszechna Deklaracja Praw Człowieka przyjęta w 1948 roku bardzo wyraźnie mówi o prawach człowieka; do dziś nie istnieje jednak

analogiczna umowa międzynarodowa, która podejmowałaby w stosowny sposób kwestię praw narodów” (n. 6)²⁷.

Taka międzynarodowa umowa znaczyłaby wiele dla całej ludzkości, wszystkie cywilizowane państwa mogłyby zadeklarować, a następnie wypełniać ten obowiązujący moralnie kodeks postępowania, filozofii, antropologii, prawa, a nawet zwyczajów.

Kościół nieustannie broni i przypomina o najważniejszej i podstawowej komórcie życia i formowania społecznego. Papież stwierdzał, że „Kościół otwarcie i z mocą broni praw rodziny przed niedopuszczalnymi uzurpacjami ze strony społeczeństwa i państwa”²⁸. Takie uzurpacje wprowadzają zamęt społeczny i moralny, podważają naturalne prawo człowieka do życia w rodzinie zgodnie z naturalnym powołaniem. Na Synodzie (1980 r.) Ojcowie Synodu przypomnieli prawa rodziny, wymieniając na początku: prawo do istnienia i rozwoju jako rodziny, czyli prawo każdego, zwłaszcza człowieka ubogiego, do założenia rodziny i posiadania odpowiednich środków do jej utrzymania” (FC, n. 46).

W końcowym wyszczególnieniu praw znalazło się aktualne prawo, „prawo do emigrowania całej rodziny w poszukiwaniu lepszych warunków życia” (FC, n. 46).

Problem emigrujących rodzin stał się problemem Europy, potężne fale emigrantów z Afryki pragną dostać się na Stary Kontynent w poszukiwaniu lepszych, bardziej cywilizowanych warunków życia. Kościół, na czele z papieżem Franciszkiem, kieruje apele o przyjmowanie tych uchodźców i udzielanie im pomocy humanitarnej²⁹.

DUSZPASTERSKA TROSKA O MAŁŻEŃSTWA I RODZINY NIESAKRAMENTALNE

Wyrazem troski Kościoła o rodziny, wszystkie rodziny świata, jest duszpasterska troska o małżeństwa i rodziny niesakramentalne. One także w wypełnianiu naturalnego powołania, powinny mieć pomoc i obronę prawną i społeczną. W wypadku związków małżeńskich osób ochrzczonych, Kościół musi szukać

²⁷ <http://www.personalizm.pl/polrocznik/numer-8/od-praw-osoby-ludzkiej-do-praw-narodow/#logo> [dostęp: 15.03.2016].

²⁸ Kościół katolicki, świadom tego, że dobro człowieka, społeczeństwa i samego Kościoła związane jest z życiem rodziny, zawsze uważał, że jego posłannictwem jest głoszenie wszystkim wpisanego w naturę ludzką zamysłu Bożego, dotyczącego małżeństwa i rodziny, popieranie ich i obrona przed jakimikolwiek atakami”. Karta Praw Rodziny. http://www.srk.opoka.org.pl/srk/srk_pliki/karta.htm [dostęp: 26.04.2017].

²⁹ Papież Franciszek poprosił uchodźców o wybaczenie „zamykania drzwi” przed nimi. „Każdy uchodźca może być mostem łączącym odległe narody, kultury i religie (...). Każdy z was, uchodźców, kto puka do naszych drzwi ma oblicze Boga” – oświadczył papież Franciszek, zwracając się do podopiecznych prowadzonego przez jezuitów ośrodka pomocy dla uchodźców w Centro Astalli. <http://wiadomosci.Wp.Pl/papiez-franciszek-do-uchodzcow-wybaczenie-zamykanie-drzwi-i-obojetnosc-6027398546138241a> [dostęp: 26.04.2017].

i podpowiadać: „Będzie też niestrudzenie podejmował wysiłki, by oddać im do dyspozycji posiadane przez siebie środki zbawienia” (FC, n. 84).

Ta troska to wyraz wielkiego uszanowania każdej ludzkiej rodziny kierującej się podstawowym prawem miłości ludzkiej, a także naturalnym środowiskiem życia i wychowania nowych pokoleń.

PODSUMOWANIE

Obaj teolodzy wykazali wielką troskę o małżeństwo i rodzinę. Stefan kard. Wyszyński walczył i bronił rodziny na forum narodu polskiego, wstawiał się za rodziną na wielu polach działania: politycznym, gospodarczym, społecznym, ideologicznym i duszpasterskim. Niestety przewidział, że na przestrzeni następných 50 lat społeczeństwo polskie będzie biologicznie zamierało.

Jana Paweł II, jako papież, nauczał i bronił praw rodziny na forum międzynarodowym.

Aby wszyscy rozpoznali rodzinę, jako drogę Kościoła, narodów i państw. Walczył też o prawa rodziny w Polsce i na świecie, poprzez liczne podróże apostolskie, homilie, przemówienia, orędzia i porozumienia z poszczególnymi władzami państwowymi. W nauczaniu podkreślał, że najważniejszą wartością rodziny jest życie i wzajemna miłość, a pierwotnym źródłem życia i miłości jest Bóg. Rodzina ciągle się zmienia, zmieniają się warunki polityczne, gospodarcze i handlowe całego świata. Dlatego Kościół winien zmieniać metody duszpasterskie tak, aby każda rodzina, nawet niesakramentalna, mogła być zbawiona.